

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ
ΕΛΕΝΗ ΤΣΑΜΙΛΗ
ΔΗΜΗΤΡΑ ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ

ΑΡΧΑΙΑ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ (ΕΝΟΤΗΤΕΣ 3η & 4η)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Σε ποιες ενέργειες προέβη ο Προμηθέας, σύμφωνα με τον πρωταγόρειο μύθο (3η Ενότητα), προκειμένου να αντιμετωπίσει το πρόβλημα που προκάλεσε ο Επιμηθέας στο ανθρώπινο είδος με την αστόχαστη κατανομή των βιολογικών ιδιοτήτων στα έμβια όντα;
2. Ποια θεωρία σχετικά με τη γλώσσα διατυπώνει ο Πρωταγόρας στην 4η Ενότητα; Να τη συγκρίνετε με την καθιερωμένη την εποχή εκείνη αντίληψη για το ίδιο ζήτημα, καθώς και με τις απόψεις της σύγχρονης γλωσσολογίας.
3. Πότε και σε ποιο χώρο ίδρυσε ο Πλάτων τη φιλοσοφική σχολή του, ποια γνωστικά αντικείμενα εκτιμούν οι μελετητές ότι διδάσκονταν εκεί και πότε σταμάτησε η λειτουργία της;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Σύμφωνα με τον πρωταγόρειο μύθο, ο Επιμηθέας σπατάλησε τις διαθέσιμες βιολογικές ιδιότητες στον εξοπλισμό των υπόλοιπων, πλην του ανθρώπου, έμβιων όντων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μείνει το ανθρώπινο είδος χωρίς κανένα φυσικό εφόδιο για την επιβίωσή του. Ο Προμηθέας, θέλοντας να επανορθώσει το σφάλμα του αδελφού του, υπάρπαξε από το κοινό εργαστήριο του Ηφαίστου και της Αθηνάς τις θεϊκές ιδιότητες που κατείχαν εκείνοι και τις προσέφερε στον άνθρωπο. Οι ιδιότητες αυτές ήταν η «έμπυρος τέχνη» και η «έντεχνος σοφία». Η πρώτη ιδιότητα ανήκει στον Ήφαιστο και αφορά τη γνώση των πρακτικών ή κατασκευαστικών τεχνών, και ιδιαίτερα των μεταλλουργικών, για την άσκηση των οποίων απαιτείται η χρήση της φωτιάς. Η δεύτερη ιδιότητα χαρακτηρίζει την Αθηνά και αφορά τη θεωρητική γνώση ή αλλιώς τη νόηση (νοημοσύνη, ευφυΐα), η οποία είναι απαραίτητη για την άσκηση κάθε τέχνης, βάνανσης ή καλής, αλλά και για την ανάπτυξη κάθε επιστήμης. Πρόκειται για δύο ιδιότητες άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους (η πρώτη προϋποθέτει τη δεύτερη), γι' αυτό και στο μύθο εμφανίζονται οι δύο θεοί να εργάζονται στον ίδιο χώρο. Επιπροσθέτως, ο Πρωταγόρας αντιλαμβάνεται σωστά ότι η ανακάλυψη της φωτιάς από τον άνθρωπο σήμανε την απαρχή του τεχνικού πολιτισμού του και πως στη χρήση αυτής βασίζεται πρώτα και κύρια κάθε τεχνολογικό επίτευγμά του. Η απόκτηση των παραπάνω θεϊκών ιδιοτήτων επέτρεψε στο ανθρώπινο είδος όχι μόνο να επιβιώσει, όπως τα υπόλοιπα έμβια όντα, αλλά και να ξεχωρίσει από αυτά, δημιουργώντας σταδιακά έναν αξιόλογο τεχνικό και πνευματικό πολιτισμό και κατακτώντας μια ανώτερη ποιότητα ζωής. Από τη στιγμή μάλιστα που οι ιδιότητες αυτές δόθηκαν στον άνθρωπο πριν την εμφάνισή του στη γη, αποτελούν μέρος της αρχικής του φύσης, είναι δηλαδή έμφυτες.
2. Στην 4η Ενότητα ο Πρωταγόρας επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι ο άνθρωπος, χάρη στην απόκτηση της «έντεχνου σοφίας σὺν πυρὶ» της Αθηνάς και του Ηφαίστου, μπόρεσε και άρθρωσε λόγο, σχημάτισε φθόγγους, λέξεις και προτάσεις. Δημιούργησε δηλαδή ένα σύνθετο γλωσσικό σύστημα (γλώσσα), που αποτέλεσε τον βασικότερο κώδικα επικοινωνίας του με τους άλλους ανθρώπους, αλλά και τον σημαντικότερο παράγοντα για τη δημιουργία πνευματικού πολιτισμού. Ο σοφιστής επομένως θεωρεί τη γλώσσα, τον έναρθρο λόγο, ανθρώπινο δημιούργημα, διαμορφωμένο σταδιακά στο πέρασμα των αιώνων, και όχι δώρο των θεών, εξαρχής δοσμένο στους ανθρώπους, όπως πίστευαν οι σύγχρονοί του. Την άποψη αυτή ενστερνίζονται στις μέρες μας οι γλωσσολόγοι, γι' αυτό και ο Πρωταγόρας θα μπορούσε να θεωρηθεί μακρινός πρόδρομος της σύγχρονης επιστήμης της γλωσσολογίας. Μάλιστα είναι πιθανό να είχε συλλάβει αυτό που οι επιστήμονες ονομάζουν «διπλή άρθρωση της γλώσσας»: άρθρωση των φθόγγων (φωνημάτων), μέσω της οποίας σχηματίζονται οι λέξεις, με την καθεμιά τους να εκφράζει κάποιο απλό δεδομένο της πραγματικότητας, και άρθρωση των λέξεων, μέσω της οποίας σχηματίζονται οι προτάσεις, που με τη σειρά τους εκφράζουν σύνθετα δεδομένα της πραγματικότητας. Αυτό φαίνεται να υποδηλώνει η φράση του σοφιστή: «φωνήν και ὀνόματα ... διηρθρώσατο».

3. Βλ. εισαγωγή σχολικού βιβλίου, «Η ίδρυση της Ακαδημίας», σελ. 41-42.

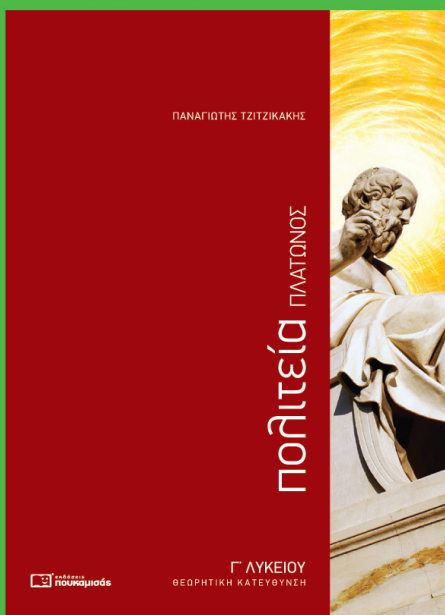
Περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἶδέναι, οὐθ' ὡς εἰσὶν οὐθ' ὡς οὐκ εἰσὶν ὅποιοί τινες ἰδέαν' πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἶδέναι ἢ τ' ἀδηλότης καὶ βραχὺς ὢν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου».

κυκλοφορεῖ...

ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

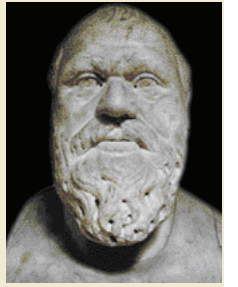
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Π. ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΡΧΙΔΑΜΟΣ Β΄
(492-427 π.Χ)

Βασιλιάς της Σπάρτης από το 469, οπότε διαδέχτηκε τον παππού του Λεωτυχίδα Β΄, μέχρι το 427. Συνέδεσε το όνομά του με τον χειρότερο πόλεμο της αρχαιότητας, τον Πελοποννησιακό, κυρίως όμως, λόγω των φιλιερνικών του προσπαθειών. Ο Αρχίδαμος «κατέβασε» στην Απέλλα εισήγηση εναντίον του πολέμου κατά των Αθηναίων, αλλά μειώθηκε εναντί της αντίθετης πρότασης του Εφόρου Σθενελαΐδα. Εν τούτοις... πειθόμενος «τοῖς κείνων ῥήμασι» προχώρησε στην εκστρατεία και πολιορκία της Αθήνας το 431 αρχικά και το 430 κατόπιν, εξ ού και «Αρχιδάμειος πόλεμος» η πρώτη φάση του Πελοποννησιακού. Η ερήμωση της Αττικής γης γύρω από την Οινόη και τις Αχαρνές προκάλεσε το γνωστό από τον Θουκυδίδη επισιτιστικό πρόβλημα στους Αθηναίους, που οδήγησε στον λοιμό. Εξαιτίας του λοιμού ο Αρχίδαμος έλυσε την πολιορκία και έστειλε πρεσβείες για ειρήνη. Τον πρόλαβε όμως ο θάνατος, το 427. Ο Αγνσίλαος Β΄ που ανέλαβε ήταν ο ένας από τους δυο γιους του (Ο Άγις Β΄ ήταν ο άλλος), ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι κόρη του ήταν και η περίφημη Ολυμπιονίκης του τέθριππου Κυνίσκα. Ο Αρχίδαμος στα πρώτα χρόνια της βασιλείας του διαχειρίστηκε με επιτυχία για τα συμφέροντα της Σπάρτης δύο κορυφαία δυσμενή γεγονότα, που ήρθαν να ανακόψουν την καλπάζουσα αίγλη της νικητριάς των περσικών πολέμων. Τον καταστροφικό σεισμό του 465 και την αιφνιδιαστική επίθεση στην ερειπωμένη πόλη των επωφεληθέντων από την κατάσταση Μεσσηνίων ειλώτων (Γ΄ Μεσσηνιακός Πόλεμος).

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
(Ίσοκράτους Ἀρχίδαμος, 93-95)

Θαυμάζω δὲ τῶν ὑπὲρ μὲν τῆς ἰδίας δόξης ἀποθνήσκειν ἐθελόντων, ὑπὲρ δὲ τῆς κοινῆς μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχόντων ὑπὲρ ἧς ὁποῦν πάσχειν ἄξιον ὥστε μὴ κατασιχῦναι τὴν πόλιν, μηδὲ περιδεῖν τὴν τάξιν λιποῦσαν εἰς ἣν οἱ πατέρες κατέστησαν αὐτήν. Πολλῶν δὲ πραγμάτων ἡμῖν καὶ δεινῶν ἐφεστώτων ἃ δεῖ διαφυγεῖν, ἐκείνο μάλιστα φυλακτέον, ὅπως μὴδὲν ἀνάδρωσ φανησόμεθα διαπραττόμενοι μηδὲ συγχωροῦντες τοῖς πολεμίοις παρὰ τὸ δίκαιον. Αἰσχρὸν γὰρ τοὺς ἄρξαι τῶν Ἑλληνῶν ἀξιωθέντας ὀφθῆναι τὸ προσταττόμενον ποιούντας, καὶ τοσοῦτον ἀπολειφθῆναι τῶν προγόνων ὥστε τοὺς μὲν ὑπὲρ τοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπιπτάειν ἐθέλειν ἀποθνήσκειν, ἡμᾶς δ' ὑπὲρ τοῦ μὴ ποιεῖν τὸ κελευόμενον μὴ τολμᾶν διακινδυνεύειν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφράσετε το κείμενο που σας δίνεται.
2. Να γράψετε το ζητούμενο τύπο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
ἰδίας, ἄξιον: τους ίδιους τύπους στους άλλους βαθμούς
ἔχόντων: το α' ενικό ευκτικής ενεργητικού αορίστου β'
πάσχειν: τον ίδιο τύπο στο μέλλοντα
περιδεῖν: το β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα και αορίστου β'
λιποῦσαν: το α' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου στην ενεργητική και μέση φωνή
οἱ πατέρες: τη δοτική πληθυντικού
κατέστησαν: το γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρατατικού
ἐφεστώτων: το απαρέμφατο στον ίδιο χρόνο και φωνή
φανησόμεθα: το β' ενικό προστακτικής παθητικού αορίστου β'
ἐπιπτάειν: το β' πληθυντικό οριστικής μέσου υπερσυντελικού
3. **ὁποῦν, ἡμῖν, ἄρξαι, ὀφθῆναι, ποιούντας, τῶν προγόνων:** Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τους όρους.
4. **α. τῶν ἐθελόντων:** Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τη μετοχή και να τη μετατρέψετε σε ισοδύναμη δευτερεύουσα πρόταση.
β. «ἐκείνο μάλιστα φυλακτέον»: Να αναλύσετε το ρηματικό επίθετο «φυλακτέον».

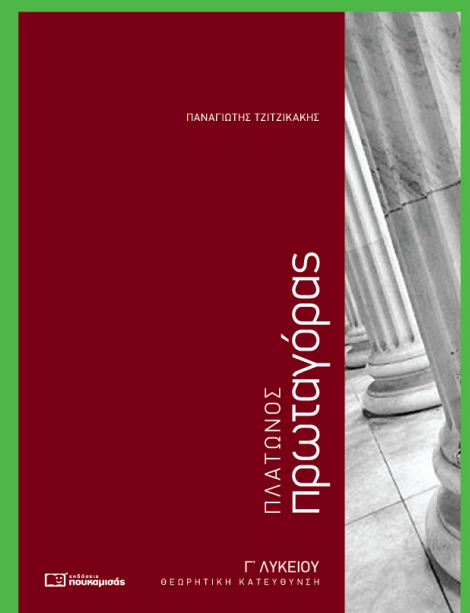
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Απορώ βέβαια με εκείνους που είναι πρόθυμοι να πεθάνουν για την υπεράσπιση της προσωπικής τους τιμής, όμως δεν έχουν την ίδια γνώμη και για τη συλλογική. Για την υπεράσπιση αυτής αξίζει να υποφέρουμε οτιδήποτε, ώστε να μην ντροπιάσουμε την πόλη και να μην ανεχθούμε να χάσει τη θέση στην οποία την τοποθέτησαν οι πατέρες μας. Αν και μας απειλούν πολλά και φοβερά πράγματα, τα οποία είναι ανάγκη να αποφύγουμε, πρέπει πρωτίστως να προφυλαχθούμε από εκείνο, πώς δηλαδή δεν θα φανούμε ότι διαπραττούμε κάτι άναδρo κι ότι υποχωρούμε στους εχθρούς ενάντια στο δίκαιο. Γιατί είναι επονειδιστο αυτοί που αξιώθηκαν να αναλάβουν την ηγεσία των Ελλήνων να φανούν ότι εκτελούν τη διαταγή και να υστερούν σε τέτοιο βαθμό των προγόνων τους, ώστε εκείνοι να είναι πρόθυμοι να χάσουν τη ζωή τους για να διατηρήσουν το δικαίωμα να δίνουν εντολές στους άλλους, ενώ εμείς να μην έχουμε την τόλμη να διακινδυνεύουμε προκειμένου να αποφύγουμε την εκτέλεση της διαταγής.
2. **ἰδίας:** ἰδιαιτέρας & ἰδιωτέρας - ἰδιαιτάτας & ἰδιωτάτας
ἄξιον: ἀξιώτερον - ἀξιώτατον
ἔχόντων: σχοίην
πάσχειν: πείσεσθαι
περιδεῖν: περιόρα & περιίδε
λιποῦσαν: λελοίπαμεν & λελείμμεθα
οἱ πατέρες: τοῖς πατράσι(ν)
κατέστησαν: καθίστη
ἐφεστώτων: ἐφεστηκέναι & ἐφεστάναι
φανησόμεθα: φάνηθι
ἐπιπτάειν: ἐπετέταχθε
3. **ὁποῦν:** σύστοιχο αντικείμενο στο απαρέμφατο «πάσχειν»
ἡμῖν: αντικείμενο στη μετοχή «ἐφεστώτων»
ἄρξαι: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στη μετοχή «τοὺς ἀξιωθέντας»
ὀφθῆναι: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στην εννοούμενη απρόσωπη έκφραση «αἰσχρὸν [ἔστι]»
ποιούντας: κατηγορηματική μετοχή, εξαρτώμενη από τον αισθήσεως ρηματικό τύπο «ὀφθῆναι», συνημμένη στο υποκείμενο αυτού («τοὺς ἀξιωθέντας»)
τῶν προγόνων: αντικείμενο του απαρεμφάτου «ἀπολειφθῆναι».
4. **α. «τῶν ἐθελόντων»:** ουσιαστικοποιημένη επιθετική μετοχή, αντικείμενο του ρ. θαυμάζω. Αναλύεται σε δ/α αναφορική πρόταση, στην οποία προτάσσεται δεικτική αντωνυμία στο ίδιο γένος, αριθμό και πτώση με τη μετοχή: ἐκείνων οἱ ἐθέλουσιν.
β. «ἐκείνο μάλιστα φυλακτέον [ἔστι]»: το ρηματικό επίθετο σχηματίζει απρόσωπη σύνταξη ενεργητικής διάθεσης (δεν παίρνει υποκείμενο αλλά μόνο αντικείμενο: ἐκείνο). Μετατρέπεται σε δεῖ + απαρέμφατο ενεργητικής διάθεσης: δεῖ [ἡμᾶς] φυλάττειν ἐκείνο μάλιστα.

κυκλοφορεῖ...

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣΓ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Π. ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ

**εκδόσεις
ΠΟΥΚΑΜΙΣΣΟΣ**